

Inštitut za razvoj vključujoče družbe – IRVD
Resljeva cesta 25
1000 Ljubljana

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Javna razgrnitev NNON

po e-pošti: nnon.mop@gov.si

v vednost: gp.mope@gov.si

**ZADEVA: PREDLOGI K OSNUTKU NACIONALNEGA NAČRTA ZA OBNOVO NARAVE –
POŠILJAMO**

Spoštovani,

po preučitvi osnutka Nacionalnega načrta za obnovo narave (NNON), objavljenega v juliju 2026, vam kot zainteresirana javnost v roku pošiljamo predloge, ki zasledujejo njegov namen, da na horizontalni ravni celovito podpira implementacijo in izvajanje Uredbe (EU) 2024/1991.

Uvodu sledi drugo poglavje z metodološkim izhodiščem in poudarkom na obvladovanju strateških tveganj ter povečanju družbene odpornosti s previdnostnim načinom delovanja in eskalacijskimi pragovi za ravnanje v negotovosti. Tretje poglavje je prikaz operativne metode razlage, ki jo po zgledu ekosistemskega pristopa v NNON označujemo kot ekološki narativ. Njen glavni namen je v tem, da skozi dialog različnih jezikov znanja poveže implementacijo v koherenten proces znanstveno-družbene preobrazbe odnosa do narave. Zadnje poglavje kratko zajema bistvo naših predlogov k osnutku NNON.

S predlogi torej sledimo ekosistemski logiki, po kateri obnova narave ni le obnova poškodovanih ekosistemov, temveč tudi priložnost za preobrazbo človekovega vrednotnega odnosa do življenja. Ljudje se moramo zavedati, da nismo zunanji gospodarji narave, temveč del skupnega življenjskega prostora in dinamične celote odnosov, ki povezujejo posameznika, naravo in družbo ter določajo kakovost življenja za vse. Obnova v tem pogledu ni vrnitev v prejšnje stanje, temveč strukturni prehod na višjo raven zavedanja, skrbnosti in odgovornosti do narave. V tem smislu razumemo NNON in Uredbo (EU) 2024/1991 tudi kot priložnost za relacijsko etiko in človekovo pripadnost življenju, skupnosti in skupnemu dobremu.

Relacijska etika je v povezavi z vrednotnimi izhodišči Uredbe (EU) 2024/1991 integralna spoznavna in vrlinska razsežnost ekološkega narativa. Z vprašanjem, kakšen svet skupaj ustvarjamo in ali je v njem mogoče dobro in kakovostno živeti, usmerja razumevanje odnosov in iz njih nastajajočih delujočih celot – ekosistemov v širšem pomenu. Tako ekosistemski pristop z relacijsko etiko v NNON povezuje različne jezike znanja in skrbnosti za skupno dobro, sočutno in dostojno komuniciranje, pripadnost ter predanost odgovornemu delovanju za obnovo narave in krepitev družbene odpornosti.

1. Uvod

S predlogi izpostavljamo le tiste izzive, za katere menimo, da jim osnutek NNON za zdaj še ne namenja dovolj pozornosti. V prvi vrsti gre za strateška tveganja implementacijskega deficita pri ustvarjanju pogojev za koherenten proces obnove ter previdnostni način delovanja in povečanja odpornosti. V nacionalnem okviru je zato vloga NNON pri implementaciji Uredbe (EU) 2024/1991 potrebno smiselno povezati s sistemom notranje varnosti in institucionalnimi nosilci javne varnosti, varstva in zaščite pred naravnimi in drugimi nesrečami ter strategijo odpornosti Republike Slovenije.

Glede povezav s sistemom javne varnosti se primeroma sklicujemo na kriminalitetno politiko države za obdobje 2024–2028 ([ReNPPZK24–28](#)). Ta v svoji oceni odnosa sistema javne varnosti, notranjih zadev in policije do narave izrecno navaja, kar je po našem mnenju ključno tudi za samo obnovo narave, njeno varovanje in odpornost v okviru NNON: »Okoljska kriminaliteta, predvsem pa področje nezakonitega pošiljanja nevarnih in nenevarnih odpadkov, postaja eden od najdonosnejših nezakonitih poslov na območju Evropske unije. Gre za povsem nove pojavne oblike kriminalitete v smislu atipičnosti za klasične preiskovalce organizirane kriminalitete, kar ta dejanja postavlja na veliko višjo raven zahtevnosti. Kazenskopravno varstvo okolja je zadnji branik nezakonitih dejanj človeka zoper okolje in naravo«. Pri tem je prav tako potrebno upoštevati, kar je s trajnostno in ekosistemsko vlogo javne varnosti določeno v Resoluciji o dolgoročnem razvojnem programu policije za obdobje 2026–2035 ([ReDRPPol26–35](#)): »Zaradi nepredvidljivosti obsega in števila ekstremnih vremenskih dogodkov bodo podnebne spremembe pogostejše vplivale na splošno stanje varnosti, zato se bo policija morala prilagoditi novim vzorcem in posledičnim odklonskim pojavom med ljudmi«.

Konceptualno tudi osnutek NNON izpostavlja svetovne cilje trajnostnosti in ekosistemski pristop. V tem pogledu je vrednotno jedro sistemske koherentnosti in ekosistemskega pristopa relacijska etika, etika skrbi in odgovornosti. Ocenjujemo, da je zato v NNON potrebna natančnejša opredelitev etične infrastrukture in vrednotnega odnosa do naravne dediščine z dodatnimi cilji in vlaganji družbe v razvoj kompetenc trajnostnosti, pismenosti za prihodnost, previdnostnega načina in odpornosti v smislu dinamične krožnosti delovanja sistemov (systemic circularity).

Osnutek NNON poudarja svojo dinamično oziroma iterativno naravnost k obdobjni nadgradnji. To bi veljalo skupaj z nacionalnim okvirom notranje varnosti in odpornosti Republike Slovenije na državni in lokalni ravni razširiti na celoten cikel implementacije in obnove narave: od spodaj navzgor/od vrha navzdol in obratno. V zvezi s tem velja upoštevati, da sicer Uredba (EU) 2024/1991 pojmov notranje oziroma nacionalne varnosti ne uporablja, saj je to v celoti prepuščeno državam članicam, vendar je iz njene vsebine na več mestih jasno razvidno, da s temi nacionalnimi mehanizmi pri obnovi narave še kako računa. Z našimi predlogi ravno v tem vidimo največjo priložnost, odgovornost in dodano vrednost NNON.

Strukturne vezi s sistemom notranje oziroma javne varnosti in odpornosti Republike Slovenije ob upoštevanju načela koherentnosti bi po naši oceni bistveno lahko pripomogle k dodani vrednosti že zastavljene sklepne ugotovitve na 12. strani NNON: »Obnova narave je v njem opredeljena kot ena ključnih naložb v prihodnost države – kot temelj odpornosti, varnosti in trajnostnega razvoja Slovenije do sredine stoletja.« To je tudi glavni namen naših predlogov.

2. Metodološko izhodišče

Metodološko najprej poudarjamo, da ne ocenjujemo in ne presojamo naravovarstvene utemeljenosti posameznih ciljev ali ukrepov v osnutku NNON, saj je s tega vidika po našem mnenju pripravljen kakovostno in sistematično.

Z našimi predlogi izhajamo predvsem iz načela ustavnosti z njegovo izvedbeno zahtevo po vertikalni in horizontalni skladnosti ter usklajenosti (koherentnosti) pravnega reda in institucionalnega sistema države. Ustava s temeljnimi načeli in konkretnimi določbami vzpostavlja državo kot delujočo celoto, v kateri so človekove pravice, načelo pravne in socialne države, lokalna samouprava, varstvo naravne dediščine in zdravega življenjskega okolja ter druge ustavne vrednote medsebojno povezani elementi koherentnega ustavnega reda Slovenije kot demokratične, pravne in socialne države.

To ustavno izhodišče se poleg temeljnih načel ustavnosti posebej odraža v **153. členu Ustave RS**, ki zahteva skladnost pravnih in drugih splošnih aktov z Ustavo ter njihovo medsebojno usklajenost (koherentnost), vključno s posamičnimi akti in dejanji državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, ki morajo temeljiti na zakonu ali na zakonitem predpisu. Glede tega se Ustavno sodišče RS v svoji ustaljeni ustavnosodni presoji sklicuje na pravno teorijo in dognanja pravne znanosti tako, da načelo ustavnosti z izvedbeno zahtevo vertikalne in horizontalne skladnosti razlaga in utemeljuje s **potrebo po koherentnosti pravnega reda in institucionalnega okvira** kot delujoče celote, ki omogoča učinkovito uresničevanje ustavnih načel, človekovih pravic in javnega interesa. Po tako rekoč isti zahtevi sistemske koherentnosti deluje mednarodno zasnovan sistem uresničevanja trajnostnih ciljev s programom ukrepov v Agendi 2030 in Strategiji razvoja Slovenije 2030.

Iz navedenega tudi za vlogo NNON izhajata dve med seboj povezani razsežnosti, ki jih je po našem mnenju smiselno upoštevati pri implementaciji in izvajanju Uredbe (EU) 2024/1991. Čeprav NNON ni zakon ali podzakonski predpis, ki neposredno ureja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, je njegova vloga nacionalnega dokumenta tako pomembna, da bi veljalo načelo koherentnosti upoštevati vsaj v tem smislu:

- **vertikalna skladnost** zagotavlja usklajenost procesa implementacije z Ustavo RS tako, da je NNON v svoji vlogi ustrezno povezan tudi z vertikalami zakonodaje ter drugih splošnih aktov na področju varstva naravne dediščine, javne varnosti, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter družbene odpornosti;
- **horizontalna koherentnost** s pogledom od spodaj navzgor zahteva usklajeno izvajanje predpisov in javnih politik s koherentnim delovanjem resorjev in institucij tudi takrat, ko med njimi obstajajo določene vrzeli in odprta vprašanja; z vlogo NNON pa jih je vselej mogoče in potrebno zapolnjevati s konsistentno razlago ter relacijsko etiko skrbnosti in odgovornosti.

Koherentnost namreč ni zgolj formalno načelo, temveč predstavlja eno izmed temeljnih in operativnih zahtev po dinamičnem usklajenem delovanju za učinkovito doseganje ciljev in strateškega uspeha družbe in države.

V primeru implementacije Uredbe (EU) 2024/1991 z vlogo NNON govorimo o koherentnosti kot preživitveni modrosti, saj se kakovost osebnih in družbenih odnosov do tal, vode, rastlin, živali in ljudi že zdaj odraža s tveganji pri dostopnosti varne hrane, zdravju prebivalstva, varnosti posameznika in skupnosti ter sposobnostjo države, da ta tveganja pravočasno prepozna in obvladuje, še preden prerastejo v krize.

2.1 Poudarek na demokratizaciji znanja in obvladovanju strateških tveganj

Prehod od ustavno-pravnih in institucionalnih izhodišč k osnutku in bodočem operativnem izvajanju NNON neizogibno trči ob tista tveganja in dejavnike, za katere Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) v svojih poročilih o trajnostnem razvoju in kakovosti življenja konsistentno ugotavlja, da predstavljajo sistemske ovire konkurenčnosti in napredka Slovenije. To so zakoreninjeni silosni način razmišljanja in delovanja, pomanjkanje medresorskega sodelovanja ter posledični koordinacijski in implementacijski deficit.

Večstranski negativni vplivi omenjenih dejavnikov deficita so prepoznani v razpravah in evidentirani tudi v pripravljalnem gradivu NNON. Predstavniki ministrstev, znanstvenih ustanov in akademskih skupnosti, strokovne in splošne javnosti so upravičeno opozorili na sistemske odklone, administrativne ovire in etične dileme, komunikacijske težave in vrzeli pri samem prenosu znanja – od temeljne znanosti, preko sistema vzgoje in izobraževanja do upravljanja javnih zadev ter reševanja konkretnih izzivov in žgočih problemov v družbi.

V profilu strateških tveganj so dejavniki epistemološkega, demokratičnega, implementacijskega in koordinacijskega deficita, kar dokazano predstavlja strukturno oviro za konkurenčnost, institucionalno učinkovitost in družbeni napredek pri doseganju trajnostnih ciljev ter strateškega uspeha družbe in države. Nevarnost teh dejavnikov v povezavi s kaskadnimi in kumulativnimi tveganji pri prenosu in izvajanju Uredbe (EU) 2024/1991 je po naši oceni dodatno izražena zaradi sistemskih vrzeli v podatkih in prenosu specifičnih znanj, na katere prav tako opozarja že sam osnutek NNON.

Pri vsem tem izstopa deficit skupnostnega znanja, ki ga je mogoče in potrebno učinkoviteje obvladati tako, kot je določeno v zakonski ureditvi in področnih politikah za demokratizacijo znanja po načelih odprte znanosti (*open science*), vključevanja skupnosti in občanske znanosti (*citizen science*). V zvezi s tem predlagamo, da NNON določi prožen horizontalni okvir s povratnimi zankami samonadzora in samoučenja v bio-socio-ekoloških sistemih obnove narave in družbene odpornosti. Ta dinamični krožni proces bi nedvomno lahko povečal tudi sinergijsko prepletanje institucionalnega monitoringa z neposrednimi, empiričnimi opažanji lokalnega prebivalstva in civilne družbe, tako v rednih kot kriznih oziroma izrednih razmerah.

Ker zakonski okvir in medinstitucionalna infrastruktura odprte znanosti v Sloveniji že delujeta, za vključitev skupnostnega znanstvenoraziskovalnega potenciala ne bi bilo treba vzpostavljati povsem novega sistema, čeprav bi njegova smiselna vključitev v izvajanje Uredbe (EU) 2024/1991 bržkone terjala določene organizacijske, kadrovske in finančne prilagoditve. S tem bi NNON za svoje področje zapolnil podatkovne vrzeli, sistemsko obvladoval demokratični in druge pojavne oblike deficita ter skozi transparentnost utrdil še družbeno zaupanje. Da bi ta metodološki pristop lahko prerasel v delujočo celoto horizontalnega mehanizma, izpostavljamo dva ključna pogoja, ki bi jih moral NNON eksplicitno opredeliti in integrirati:

- **Pomen in integracija domačega znanstveno-raziskovalnega potenciala:** Osnutek NNON na strani 37 poudarja nujnost »širokega medsektorskega usklajevanja«. To ne bi smelo ostati zgolj formalna predpostavka medresorskega sodelovanja. Država mora z implementacijo in izvajanjem Uredbe (EU) 2024/1991 upoštevati ter z NNON dejansko ustvariti strukturne pogoje, odprte vstopne točke in sistemska vozlišča, ki bodo domačim znanstveno-raziskovalnim ustanovam ter akademskim skupnostim omogočile polnopraven vstop v evropske okvire znanstvenoraziskovalnih dejavnosti in namensko financiranje tega dela na čim širšem področju obnove in odpornosti. Obnova narave

mora postati generator predvsem domačega znanja, inovacij in kompetenc za prihodnost, namesto da se zanaša zgolj na uvoz tujih rešitev ali zunanje izvajalce.

- **Kontinuirana družbena vključenost skozi celoten življenjski cikel (pristop od spodaj navzgor):** Ukrepi za obnovo narave in z njimi povezano prilagajanje na podnebne spremembe posegajo v lastninska razmerja, ekonomske interese in življenjski prostor, javno varnost ter odpornost lokalnih skupnosti in njihovih prebivalcev. Kot pravilno ugotavlja osnutek NNON na strani 31 (ter smiselno na straneh 25, 28 in 30), morajo biti procesi vključevanja lokalnih prebivalcev, fizičnih in pravnih oseb izrazito dostopni, interaktivni in pod enakimi pogoji odprti za vsebinski dialog ter relacijsko javno etiko in utrjevanje skupnostnega potenciala znanja za doseganje strateškega uspeha na vseh ravneh družbe in države. Tudi z vidika družbene odpornosti ponovno poudarjamo, da to sodelovanje ne sme biti reducirano zgolj na javno razgrnitev in normativne smernice.

Vse to je logika istega ekosistemskega pristopa in načela sistemske koherentnosti: od normativne dejavnosti pri pripravi in sprejemanju NNON ob smiselnem upoštevanju Resolucije o normativni dejavnosti ([ReNDej](#)) do normativne integracije, institucionalizacije in socializacije celotnega procesa implementacije in izvajanja Uredbe (EU) 2024/1991. Brez tega je po našem mnenju toliko večje tveganje, da bo NNON namesto nacionalnega temelja obnove, odpornosti in varnosti postal vir novih družbenih konfliktov, administrativnih blokad in razvojnih deficitov.

2.2 Previdnostni način delovanja

Osnutek NNON se v svojem besedilu sklicuje na načelo previdnosti (precautionary principle), vendar ga ne razvije in ne umesti v operativno delujoč previdnostni način. To bi moralo biti urejeno, saj je od tega neposredno odvisno uresničevanje zahteve po sposobnosti prilagajanja, povečanja odpornosti in zmanjševanja ranljivosti ekosistemov. V zvezi s tem je ena najbolj kritičnih točk začasna opustitev (temporary suspension) iz 27. člena Uredbe (EU) 2024/1991. Ob tem se zastavlja logično vprašanje, po katerem merilu oziroma standardu presojamo in ugotovimo, da so nastopile razmere, ko je takšno začasno opustitev nujno sprožiti. Uredba to vprašanje ureja na ravni EU, NNON pa bi moral vsaj okvirno določiti merila, institucionalne nosilce, postopke in protokole za delovanje v previdnostnem načinu ter pravočasno prepoznavanje okoliščin za uporabo tega mehanizma v Sloveniji. Ker tega ne stori, ostaja nacionalni institucionalni okvir za uporabo tega mehanizma v NNON neopredeljen.

Po naši oceni NNON z načelom previdnosti utemeljeno izhaja iz razumnega prepričanja ali načela razumnosti, da se ljudje v različnih okoliščinah in stopnjah ogroženosti različno odzivamo in različno sodelujemo (participiramo), prilagajamo in zmanjšujemo ranljivost, se sproti učimo in povečujemo odpornost. Zato bi NNON v svoji vlogi nacionalnega mehanizma moral zagotoviti, da je ustrezno poskrbljeno za koherentno implementacijo Uredbe (EU) 2024/1991 tudi v odnosu do pravnega in demokratičnega (institucionalnega) stebra, ki z vzporednimi vertikalami vzpostavlja previdnostni način delovanja z uporabo ustrezno določenih opozorilnih in eskalacijskih pragov v rednih in izrednih razmerah, na primer Uredba (EU) 2024/2747 o odpornosti notranjega trga (IMERA) in Direktiva (EU) 2022/2557 o odpornosti kritičnih entitet (CER).

Povedano z ugotovitvenim stavkom Uredbe (EU) 2024/1991: »obnova kmetijskih ekosistemov dokazano dolgoročno pozitivno vpliva na proizvodnjo hrane, obnova narave pa zagotavlja dolgoročno trajnostnost in odpornost«. S temi besedami Uredba, sklicujoč se na druge področne mehanizme za obnovo ekosistemov, povečanje biotske raznovrstnosti in odpornosti, zahteva, da ustrezne institucije

Unije in držav članic zagotavljajo stalen napredek pri krepitvi sposobnosti prilagajanja, večanju odpornosti in zmanjšanju ranljivosti zaradi podnebnih sprememb, naravnih in drugih nesreč. NNON se v zvezi s tem pravilno sklicuje na nacionalni sistem ter horizontalne mehanizme varovanja in zaščite pred nesrečami. To vključuje tudi stebre Sendajskega okvira, ki so z izhodiščnimi dokumenti trajnostnega razvoja ter varstva in zaščite pred naravnimi in drugimi nesrečami v Sloveniji prevzeti kot nacionalni mehanizem za obvladovanje tveganj, delovanje v previdnostnem načinu in povečanje odpornosti.

Tako že zaradi tveganj implementacijskega in koordinacijskega deficita pri prenosu in izvajanju Uredbe (EU) 2024/1991 v Sloveniji menimo, da bi moral NNON natančneje opredeliti previdnostni način delovanja ter uporabo opozorilnih in eskalacijskih pragov, da na ta način celovito krepí sposobnost prilagajanja, odpornosti in zmanjševanja ranljivosti. Načelo previdnosti ne sme ostati zgolj pasivna deklarativna usmeritev, temveč mora delovati kot dinamičen upravljavski mehanizem obnove narave v nerazdružljivem odnosu s sistemom javne varnosti in družbene odpornosti.

Trenutni osnutek NNON ne določa ključnih elementov za svojo umestitev in delovanje v previdnostnem načinu: ne predvideva opozorilnih (eskalacijskih) pragov za stopnjevanje nevarnosti in pripravljenosti, nima opredeljenih jasnih sprožilcev ukrepanja, prav tako mu manjkajo operativne povezave do ustreznih institucij nadzora in kriznega upravljanja ter sistema povratnega učenja. Ta implementacijski in upravljavski primanjkljaj, ki po naši oceni predstavlja sistemsko vrzel in oviro za krepitev sposobnosti prilagajanja, povečanja odpornosti in zmanjšanja ranljivosti, postane še bolj očiten, ko osnutek NNON primerjamo s sodobnimi regulativnimi okviri EU, zlasti z navedeno Uredbo (EU) 2024/2747 o odpornosti notranjega trga (IMERA). Uredba IMERA za pripravljenost in učinkovit odziv eksplicitno uvaja previdnostni način delovanja. Ta že pred nastankom kriznih razmer zahteva porazdelitev odgovornosti, medresorsko koordinacijo, protokole kriznega komuniciranja ter strukturna vozlišča za izvedbo pravočasnih pripravljalnih in odzivnih ukrepov za krepitev sposobnosti prilagajanja, povečanje odpornosti in zmanjšanje ranljivosti.

Z vidika celovite obnove in družbene odpornosti (whole-of-society resilience) bi lahko NNON s smiselno analogijo Uredbe IMERA pregledno opredelil svoj način spremljanja stanja tako, da obnovo narave v negotovih razmerah nadgradi z manjkajočo logiko previdnosti in opozorilnih (eskalacijskih) pragov. Aktualni osnutek po naši oceni pretežno ostaja pri spremljanju stanja, ne da bi dovolj jasno določil prehod od spremljanja k opozarjanju, stopnjevanju pripravljenosti in pravočasnemu ukrepanju.

Horizontalna previdnost in koherentnost upravljanja tveganj ob upoštevanju izhodiščnih dokumentov države na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami skupaj z metodologijo Sendajskega okvira tudi za vlogo NNON ponuja jasen in predvidljiv prehod, na primer skozi naslednje faze:

- **Prehod iz običajnega spremljanja razmer v povečano strokovno-operativno budnost:** določitev prvih opozorilnih pragov (indikatorjev), ki signalizirajo, da se določen ekosistem (npr. vodni vir, mokrišče ali gozdno območje) bliža točki zloma ali kritične degradacije zaradi motenj in odklonov.
- **Prehod v politično-operativno koordinacijo:** opozorilni in eskalacijski pragovi sprožijo vnaprej dogovorjene postopke medresorskega sodelovanja in vključijo institucionalne nosilce, preden nastopijo nepopravljive ekološke, oskrbovalne vodne in prehranske ali gospodarske katastrofe.
- **Krizni odziv in ukrepanje:** aktivacija operativnih protokolov za hitro ublažitev tveganj v neposredno grozečih, kriznih oziroma izrednih razmerah (npr. ob nenadnih sistemskih sušah,

poplaval ali obsežnih požarih), kjer naravne rešitve (NBS) delujejo kot prva linija obrambe kritične infrastrukture.

- **Vzpostavitev samoučече se sistema** (post-event learning): protokol za analizo učinkovitosti izvedenih ukrepov na podlagi izkušenj po zaključku realnega ali simuliranega kriznega dogodka, ki skozi povratne zanke omogoča permanentno nadgradnjo in samoučenje celotnega družbenega in institucionalnega sistema na kraju samem.

3. Ekološki narativ: dialog različnih jezikov znanja za koherentno znanstveno-družbeno preobrazbo odnosa do narave

Besedilo tega poglavja ni predlog vsebinske dopolnitve osnutka NNON, temveč predlog načina njegovega komuniciranja in delovanja, ki namesto prevladujočega antropocentričnega pogleda poudarja ekosistemski pristop. V tem smislu naš predlog ekološkega narativa temelji na večletnih raziskavah, javnih razpravah in izkustvenem učenju na kraju samem. Njegova družbena, vrednotna in metodološka izhodišča smo od leta 2015 postopoma razvijali skozi povezovanje različnih jezikov znanja, vključevanje predstavnikov znanosti in družbene skupnosti, raziskovanje odgovornosti do prostora in narave ter vzpostavljanje horizontalnih mehanizmov javne varnosti in družbene odpornosti. Podrobnejši opis tega razvojnega loka – od vključujoče družbe prek vključujočega in varnega prostora, odprte znanosti, vključevanja skupnosti in občanskega raziskovanja do današnje opredelitve ekološkega narativa – [objavljen na spletni strani Inštituta za razvoj vključujoče družbe](#).

Razvojni lok ekološkega narativa nadaljujemo tudi v Mesecu znanosti 2026, na 2. nacionalni konferenci o kompetencah za prihodnost: Dostojno komuniciranje in medgeneracijsko sodelovanje za pametno specializacijo in kakovostno upravljanje javnih zadev. Skupaj z Biotehniško fakulteto, Ekonomsko fakulteto in Modro fakulteto Univerze v Ljubljani, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in mladino ter drugimi sodelujočimi bomo vprašanja dostojnega in sočutnega komuniciranja, medgeneracijskega sodelovanja, odnosov med človekom in novimi tehnologijami ter kakovostnega upravljanja povezovali z relacijsko etiko, etiko skrbnosti in odgovornosti ter dialogom različnih jezikov znanja.

S predlogom ekološkega narativa se torej pridružujemo snovalcem osnutka NNON in sodelujočim v dosedanjih razpravah, da njegova vloga nacionalnega mehanizma že zaradi kompleksnosti področja ter izzivov, ki jih z implementacijo Uredbe (EU) 2024/1991 razkriva in rešuje, potrebuje dialog različnih jezikov znanja in relacijsko etiko, etiko skrbnosti in odgovornosti za skupno dobro. Takšen dialog pomembno prispeva h kulturi, pripadnosti vrednotam in celoviti umestitvi načel in ciljev Uredbe v nacionalni okvir ter njihovemu povezovanju v koherenten proces znanstveno-družbene preobrazbe odnosa do sočloveka, narave in skupnosti. V ta proces nedvomno sodijo tudi sodobne tehnološke razsežnosti kakovostnega upravljanja skupnega dobrega in javnih zadev.

Posebej poudarjamo odgovornost do prihodnjih generacij. Tega z ekološkim narativom ne razumemo kot govorjenja v njihovem imenu. Odgovornost na splošno utemeljujemo predvsem v relacijski etiki, se pravi praktični etiki skrbi in odgovornosti za naše današnje odnose do življenja in naravne dediščine. Premikanje težišča odgovornosti v oddaljeno prihodnost, kjer bodo sedanje domnevno še kar skrbele za prihodnje generacije, je po našem mnenju iluzija, epistemološki zdrs in preusmerjanje pozornosti na nekaj oddaljenega – nekaj, kar lahko kvečjemu ugibamo. Zato odgovornost z ekološkim narativom in relacijsko etiko dosledno razumemo kot dolžnost, da tukaj in zdaj v največji možni meri ohranimo

naravne pogoje in demokratični prostor, v katerem bodo lahko prihodnje generacije same razpravljale o naravi ter jo upravljale in ohranjale v skladu s svojim znanjem, potrebami in vrednotami. Naša odgovornost pa je v tem, da jim to s pripadnostjo skupnemu dobremu ter predanostjo za obnovo narave in odpornost po najboljših močeh zagotovimo.

Na teh izhodiščih predlagamo ekološki narativ kot integralno, dokazno podprto in izkustveno informirano metodo relacijske razlage in etične presoje. Usmerjena je v horizontalno povezovanje različnih jezikov znanja za odgovorno delovanje, informirano in podprto z dokazi (evidence-informed). Njen namen ni nadomestiti znanstvenih metod ali posameznih strokovnih razlag, prav tako ne smernic zakonodajne politike in normativne dejavnosti države. Namenjena je povezovanju njihovih ugotovitev z izkustvenim znanjem, praktično relacijsko etiko, dostojnim in sočutnim komuniciranjem ter institucionalno odgovornostjo v celovitejše razumevanje vloge NNON kot horizontalnega mehanizma implementacije in izvajanja Uredbe (EU) 2024/1991 v okviru pravnega reda, javne varnosti in družbene odpornosti Republike Slovenije.

Sestavni del oblikovanja ekološkega narativa je tudi dialog med človekom in umetno inteligenco tako, da nosilci prenosa in izvajanja Uredbe (EU) 2024/1991 na podlagi zasnovanega koncepta NNON postavljajo vprašanja in usmerjajo raziskovalno presojo; umetna inteligenca pospeši iskanje, izločanje, primerjanje in povezovanje javno dostopnih informacij in podatkov; znanstveni, strokovni in uradni viri zagotavljajo dokazno podlago; končno presojo, izbor formulacij in odgovornost za odločitve pa še vedno nosi človek. Relacijska etika, etika skrbnosti in odgovornosti tudi v tem dialogu med človekom in AI narekuje, da umetna inteligenca ni samostojen dokazni vir, temveč sogovornica in posredovalni instrument pri povezovanju različnih jezikov znanja.

4. Zaključek

V celoti predlagamo, da NNON svojo vlogo nacionalnega horizontalnega mehanizma okrepi z jasnimi povezavami do sistema javne varnosti in družbene odpornosti, opredelitvijo previdnostnega načina delovanja, opozorilnimi in eskalacijskimi pragovi, institucionaliziranim dialogom različnih jezikov znanja in demokratičnega razpravljanja oziroma posvetovanja (deliberacije), z relacijsko etiko, etiko skrbnosti in odgovornosti ter s povratnimi zankami skupnostnega znanja in pripadnosti skupnim vrednotam, institucionalnega nadzora in skupnostnega učenja. S tem bi lahko NNON presegel zgolj spremljanje izvajanja posameznih obnovitvenih ukrepov in postal koherenten, dinamičen in samoučeč se nacionalni mehanizem obnove narave ter povečanja odpornosti Republike Slovenije. Glede tega ima NNON po naši oceni zgodovinsko priložnost, da postane zgled dobre prakse z ekosistemskim pristopom in relacijsko etiko tudi na drugih področjih.

S spoštovanjem,

mag. Bećir Kećanović
direktor IRVD

Poslujemo brez žiga!